

مادها و هخامنشی‌ها

نویسنده: سیروس غفاریان

امپراتوری ایران به دست مادها بنیان‌گذاری شد و هخامنشی‌ها آن را به اوج شکوهش رساندند. گستره‌ی آن امپراتوری بیش‌تر سرزمین‌های خاورمیانه را شامل می‌شد و از ساحل غربی دریای مدیترانه تا مرزهای هندوستان را در بر می‌گرفت.

مادها و هخامنشی‌ها از آریایی‌ها بودند که نیاکانشان از سرزمین‌های سرد شمال به ایران سرازیر شدند و در غرب و جنوب غرب فلات ایران ساکن شدند. آنان بخش مهمی از اندیشه‌های فرهنگی، نظامی و سیاسی خود را از ساکنان بومی ایران و تمدن‌هایی که پیرامون رودهای دجله و فرات تشکیل شده بود، گرفتند و با پرورش آنچه از دیگران گرفته بودند، یکی از درخشان‌ترین تمدن‌های عصر خود را به پایه‌گذاری کردند.

ده هزار سال تمدن

اقوام بومی ایران نخستین کسانی بودند که گندم و جو را شناختند، ابزار کشاورزی سنگی و مفرغی ساختند و جانوران را اهلی کردند. نخستین آثار سفالی در محل شهر باستانی سیلک، نزدیک کاشان، و بهترین ظرف‌های لعابی و سرامیک از تپه حصار دامغان به دست آمده است. نخستین ابزار ریسندگی و بافندگی در غار کمریند، نزدیک بهشهر، یافت شده است که به ۷ هزار سال پیش از میلاد مسیح بازمی‌گردد. این یافته‌ها و شواهد دیگر، به خوبی نشان می‌دهند که ایران بیش از ده هزار سال پیشینه‌ی تمدن دارد.

ورود آریایی‌ها

آریایی‌ها حدود ۵ هزار سال پیش در منطقه اوراسیا، نزدیک کوه‌های اورال بین آسیا و اروپا، زندگی می‌کردند و به علت سرد شدن هوا و طولانی بودن تاریکی شب مجبور شدند به مناطق گرم‌تر مهاجرت کنند. حدود ۳ هزار سال پیش، دسته‌ای از آنان به اروپا، دسته‌ای به هندوستان و دسته‌ای به فلات ایران مهاجرت کرد. دسته اخیر از طریق خوارزم و قفقاز به سرزمینی وارد شدند که ابتدا ایریانا، سپس آریانا و ایران و سرانجام ایران نام گرفت.

سه قوم بزرگ

وقتی آریایی‌ها به فلات ایران وارد شدند، به سه شعبه تقسیم شدند. پارس‌ها در جنوب ایران و استان کنونی فارس و بخشی از ایلام ساکن شدند؛ هخامنشی‌ها و ساسانیان از این گروه بودند. مادها در غرب ایران به ویژه دامنه‌های الوند مستقر شدند و بعدها امپراتوری ماد را به وجود آوردند. پارت‌ها نیز به خراسان بزرگ وارد شدند؛ اشکانیان از این گروه بودند. بخشی از پارت‌ها به نام سکاها بین دریای خزر و دریاچه آرال ساکن شدند و بعدها مزاحمت‌هایی برای هخامنشی‌ها به وجود آوردند. مهاجمان آریایی که از تمدن بهره‌ی اندکی برده بودند، فرهنگ بومی ایران را کسب کردند و در مقابل جنگ آوری و دلاوری را به بومیان ایران آموختند.

دین آریایی‌ها

آریایی‌ها چون از سرزمین‌های سرد با شب‌های طولانی به ایران مهاجرت کرده بودند، به خورشید (مهر یا میترا) و هرچه که نورانی بود، احترام می‌گذاشتند. احترام به آتش نیز به خاطر

گرمی بخشی و روشنی آن بود. مدتی پس از استقرار آریایی‌ها در ایران، پیامبری به نام زرتشت از میان آنان برخاست و ایرانیان به اهورامزدا، به معنای دانای بزرگ، معتقد شدند که در واقع خداوند یکتا بود. البته، آنان به فرشتگانی مانند آناهیتا (ناهید که فرشته‌ی آب بود و نیز مهر، میترا که فرشته‌ی خورشید بود) احترام می‌گذاشتند. دین زرتشت در زمان مادها و هخامنشی‌ها شکوفا شد و پیروان زیادی پیدا کرد.

نخستین امپراتوری

مادها نخستین امپراتوری ایران را به وجود آوردند و بیش از ۱۵۰ سال بر نواحی غرب ایران از همدان تا آذربایجان و بخش‌هایی از بین‌النهرین حکومت کردند. آماکان مرکز حکومت مادها بود که چندی بعد به هگمتانه، به معنی محل تجمع، مشهور شد. هگمتانه یادآور گرد هم‌آیی بزرگ مادها برای انتخاب دیاکو به عنوان نخستین پادشاه ماد است. دیاکو، که خود را داور می‌نامید، در سال ۷۰۶ پیش از میلاد قبیله‌های ماد را علیه آشوریان متحد کرد و کوشید بر سلطه‌ی آنان بر مادها خاتمه دهد. این آرزو در حکومت هوخشتره، فرزند دیاکو، به حقیقت پیوست. مادها در سال ۶۱۲ پیش از میلاد شهر نینوا، پایتخت آشور، را به کمک بایلی‌ها تسخیر کردند و به سال‌ها ویرانگری و ستم بیش از اندازه آشوریان خاتمه دادند.

کوروش بزرگ

کوروش فرزند کمبوجیه از قوم پارس و ماندانا، دختر آزیدهاگ پادشاه ماد، بود که بر اثر فشار بیش از اندازه مادها بر قوم پارس، به جنگ پدربزرگش رفت، او را شکست داد، هگمتانه را گرفت و سلسله‌ی هخامنشی را در سال ۵۵۰ پیش از میلاد بنیان نهاد. چندی بعد، کوروش، پادشاه لیدی، به تحریک یونانی‌ها بر ضد کوروش قیام کرد. از این رو، کوروش به آسیای صغیر لشکر کشید و سارد، پایتخت لیدی، را گرفت. پادشاه هخامنشی در سال ۵۳۸ پیش از میلاد، بابل را فتح کرد و همه‌ی اسیران و بردگان را آزاد کرد و فرمان داد هیچ‌کس را ویران نشود، مال هیچ‌کس را چپاول نشود و همه آزاد باشند.

امپراتوری جهانی

داریوش اول، داریوش بزرگ، کارهای مهمی برای گسترش امپراتوری هخامنشی انجام داد. احداث راه شاهی و ایجاد چاپارخانه ارتباط ایالت‌ها (ساتراپ‌ها) را آسان کرد و ضرب سکه استاندارد و قانون‌های عادلانه برای دریافت مالیات باعث رونق تجارت شد. داریوش بازرسانی داشت که به ساتراپ‌ها فرستاده می‌شدند و به کار نیروهای دولتی نظارت می‌کردند. به علاوه، او مجموعه قوانینی وضع کرده بود که تا اندازه‌ای از قانون‌های مشهور حمورابی اقتباس شده بود. داریوش بزرگ به کمک فنیقی‌ها ارتش ایران را به کشتی‌های جنگی تجهیز کرد و برای نخستین بار ارتباط با دریای مدیترانه را از راه ناپسود کرد. در زمان او وسعت قلمرو

ایران به بالاترین حد خود رسید.

پایان هخامنشیان

در زمان داریوش برخوردارهایی بین ایرانی‌ها و یونانی‌ها رخ داد. داریوش در جنگ اول کاری از پیش نبرد، در جنگ دوم، نبرد مارتن، شکست خورد و جنگ سوم را به علت شورش‌ها در مصر نیمه کاره رها کرد. پس از او خشایارشا توانست با تلاش بیش از دو میلیون مرد جنگی آتن را در نبرد ترومپل فتح کند. اما داریوش سوم نتوانست در برابر هجوم لشکریان اسکندر مقاومت کند و در اثر خیانت یکی از سردارانش کشته شد و تخت جمشید در ۳۳۱ پیش از میلاد به دست اسکندر افتاد و آن را به آتش کشید.

دستاوردهای تمدن هخامنشی

تمدنی که هخامنشی‌ها به وجود آوردند، دستاوردهای مهمی برای ایرانیان و ملت‌های دیگر داشت. در این‌جا به چند نمونه از آن‌ها اشاره می‌کنیم. درباره‌ی این تمدن و دستاوردهای آن در مقاله‌های تکمیلی بیشتر خواهید خواند.

نخستین پیمان‌نامه‌ی حقوق بشر

در سال ۱۸۷۸ میلادی استوانه‌ای از گل پخته از خرابه‌های بابل به دست آمد که فرمان‌های کوروش بزرگ درباره آزادی اسیران و آزار نرساندن به مردمان شهرهای فتح شده به خط و زبان بابلی روی آن نوشته شده بود. این استوانه به عنوان نخستین اعلامیه‌ی حقوق بشر در موزه بریتانیا، در انگلستان، نگهداری می‌شود.

قدیمی‌ترین فرش جهان

باستان‌شناسان شوروی سابق هنگام حفاری زیر یخ‌های منطقه پازیریک در مرز مغولستان، فرشی به طول دو متر و عرض یک متر و نیم کشف کردند که نقش‌های مرسوم در کتیبه‌های هخامنشی در آن دیده می‌شود. این فرش را، که نشان‌دهنده پیشرفت هنر و فن نساجی و فرش بافی در دوران هخامنشی است، سکاها از ایران غارت کرده و به جنوب روسیه برده بودند.

نخستین پست جهان

به دستور داریوش بزرگ جاده معروف به جاده‌ی شاه‌ی برای آسان کردن ارتباط بیت ۲۵ ایالت امپراتوری بزرگ هخامنشی بین شوش و سارد احداث شد. این جاده، که شرق و غرب

امپراتوری را به هم پیوند می زد، ۲۵۰۰ کیلومتر طول و ۱۱۱ ایستگاه (چاپارخانه) داشت. در هر ایستگاه چابک سواران ماهر بر گردهای اسبهای تندرو در انتظار رسیدن پیک شاهی بودند تا پی درنگ پیام را بگیرند و به چاپارخانه بعدی برسانند. به نوشته هرودوت، مورخ یونانی، چاپارها این مسیر را طی ده روز می پیمودند.

چکیده معماری جهان

ساختمان تخت جمشید به دستور داریوش بزرگ آغاز شد و پادشاهان بعدی هر کدام قسمتی به آن افزودند. در ساختمان این بنا از کار بی مزد بردگان استفاده نشد. مزد کارگران و مهندسانی که از سراسر جهان برای ساختن این بنا دعوت شده بودند، در لوحهای کشف شده از تخت جمشید نوشته شده است. این بنا نشانه عظمت و پیشرفت فنی و هنری هخامنشیان است.

مختصر و مفید

- مادها اسب های زیبا و خوش اندامی پرورش می دادند و به یونانی ها می فروختند. یونجه، که خوراک اسب و جانوران اهلی دیگر بود، در زمان داریوش بزرگ از ایران به اروپا برده شد.
- به اسب در زبان عربی قَرس گفته می شود که به معنای "از فارس آمده" است و مشخص می کند اسب مشهور عربی، ریشه ی ایرانی دارد.
- مادها باغ های باصفایی در اطراف دره الوند ایجاد کرده بودند که به زبان پارسی باستان به آنها پر دیس می گفتند. این واژه به زبان یونانی راه یافت و به صورت پارادایز درآمد که به معنای بهشت است.
- ازابه های مرگبار هخامنشی در محل محور چرخ خود دو تیغه داس مانند داشتند که هنگام جولان دادن ازابه رانان در میدان کارزار، پیکر سربازان دشمن را قطعه قطعه می کردند.
- بانکداری مهم ترین نوآوری اقتصادی ایرانیان بود. بانکداری به صورت صندوق امانات و دادن وام آغاز شد و به تدریج به پشتوانه طرح های بزرگی مانند حفر قنات های طولانی تبدیل شد.
- هلو از طریق ایران به روم و از آن جا به سراسر اروپا برده شد. در فرهنگ انگلیسی واژه Pech به عنوان هلو آمده است که از واژه ی Persia به معنای فارس گرفته شده است.
- در بیشتر نوشته های که از دوران هخامنشی برجای مانده است، ایرانیان از دو صفت دروغگویی و قرض کردن منع شده اند. ایرانیان دروغ را بدترین گناه می دانستند و به این جهت از قرض گرفتن و اهماه داشتند که مبادا به خاطر بدهکاری دروغ بگویند.

● آنچه در این کتاب آمده است، حاصل تلاش و کوشش نویسندگان است.

۳. آریوبرزن سردار سجاج ایرانی و سربرزن دبیرش در محس بند خارس، در نونینویه، به پیسوار سپاهیان اسکندر رفتند و تا آخرین قطره خون با آنان جنگیدند و در راه میهن جان باختند.

مهم ترین رویدادهای ایران باستان

حدود ۱۰۰۰-۱۱۰۰ پیش از میلاد، چادرنشینان آریایی، نیاکان مادها و پارسیان، به سوی ایران سرازیر شدند.

حدود ۸۸۵ پیش از میلاد، آشوریان به سرعت بر بیشتر خاور نزدیک مسلط شدند.

۶۲۵ پیش از میلاد، هوخشتره بر تخت ماد جلوس کرد و به ساماندهی ارتش مشغول شد.

۶۱۲ پیش از میلاد، مادها به کمک بابلی ها پایتخت آشور را فتح کردند.

۵۹۹ پیش از میلاد، کوروش دوم، کوروش کبیر، به دنیا آمد.

۵۵۸ پیش از میلاد، کوروش کبیر پادشاه پارس شد.

۵۵۰ پیش از میلاد، کوروش بر امپراتوری ماد مسلط شد.

۵۴۶ پیش از میلاد، کوروش پایتخت لیدی، سارد، را فتح کرد.

۵۳۹ پیش از میلاد، ارتش کوروش بابل را تسخیر کرد.

۵۲۵ پیش از میلاد، کمبوجیه دوم، فرزند کوروش، مصر را جزو قلمرو ایران کرد.

۵۲۲ پیش از میلاد، فردی ادعا می کند پسر کوچک کوروش است، پسری که پیشتر کمبوجیه او را کشته بود. به زودی کمبوجیه با وضع مشکوک کشته می شود. پس از مدتی، نجیب زادگان ایرانی، غاصب را به قتل می رسانند و داریوش را به پادشاهی بر می گزینند.

۵۱۲ پیش از میلاد، داریوش از تنگه بسفر عبور کرد و به اروپا وارد شد.

۴۹۰ پیش از میلاد، سپاه ایران در دشت ماراتون از آتنی ها شکست خورد.

۴۸۰ پیش از میلاد، خشایارشا بر تنگه داردانل پل زد و آتن را فتح کرد.

۳۳۴ پیش از میلاد، اسکندر از تنگه داردانل عبور می کند و به ایران یورش می برد.

source:

<http://www.jazirehdanesh.com/find.php?a=9.137.240.fa>